

Problemy terminologiczne w przekładzie tekstów prawnych z zakresu prawa pracy na przykładzie języka niderlandzkiego i polskiego¹

Terminological problems in translation of legal texts within labour law based on the examples of Dutch and Polish

Katarzyna TRYCZYŃSKA

Uniwersytet Wrocławski/ University of Wrocław

E-mail: katarzyna.tryczynska@uwr.edu.pl,

Abstract: Law and language are so closely intertwined, that it is not possible to separate the two. Legal language is characterised by a high degree of precision on the one hand, and by the use of generalisation, of terms that are specific to the legal domain and of terms that occur in LGP, on the other. Legal terms are units of legal knowledge and they cause translation problems because they are system-bound as a result of the evolution of law and the parallel development of legal language. The aim of this paper is to provide an overview of the main terminological difficulties of legal translation in the Dutch - Polish language combination. Firstly, the author discusses the theoretical foundation of the relationship between law and language as well as terminological problems in legal translation, before going on to focus on the outlined problems. Secondly, the brochure on the Dutch Working Time Law (nl. *Arbeidstijdenwet*) and its Polish translation are analysed in relation to the applied translation techniques, in order to discuss the adequacy of the translation of several terms within the domain of labour law. Finally, the author presents the results of a detailed terminological analysis of chosen Dutch terms excerpted from the examined texts.

Keywords: labour law, legal language, legal terminology, legal translation

Wstęp

Terminologia prawna odgrywa ogromną rolę w przekładzie tekstów prawnych z uwagi na ich szczególnie charakter. Odzwierciedla ona złożoność relacji pojęciowych w prawie oraz stopień skomplikowania każdego systemu prawnego z osobna. Jest przez to jedną z przyczyn sporej niezrozumiałości tekstów prawnych i stanowi jedno z największych źródeł problemów translatorskich. Sporo trudności następczą przede wszystkim terminy związane z danym systemem prawa, które S. Šarčević (1988: 964) określa mianem *system-bound terms*, lecz nie są z pewnością jedyną trudnością w przekładzie prawnym. Ze względu na ich osadzenie w konkretnym systemie

---

¹ Publikacja powstała w wyniku realizacji projektu nr PPN/BEK/2018/1/00318/U/00001 finansowanego ze środków Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA).

prawa niezwykle trudno znaleźć dla nich odpowiednie ekwiwalenty i są one nierzadko w pewnej mierze nieprzekładalne.

W niniejszym artykule podejmę próbę refleksji na temat wybranych zagadnień terminologicznych, które pojawiają się w przekładzie tekstów prawnych z zakresu prawa pracy na przykładzie języka niderlandzkiego i polskiego. Dyskusję poświęconą problemom przekładowym typowym dla powyższej pary językowej wynikającym z osadzenia wybranych terminów w danym systemie prawa zilustrują wybrane terminy z zakresu prawa pracy. Zostały one zebrane na drodze analizy przekładu holenderskiej broszury informacyjnej na temat holenderskiej ustawy o czasie pracy (nl. *Arbeidstijdenwet*), a także dokumentów legislacyjnych z zakresu belgijskiego, holenderskiego i polskiego prawa pracy, które stanowią korpus badawczy przygotowywanej przeze mnie rozprawy habilitacyjnej.

1. Język i prawo

Dyskusja na temat relacji języka i prawa sensu largo, a także przekładu prawnego i prawniczego oraz językowych aspektów prawa wykracza bez wątpienia poza ramy dyskursu naukowego². Fakt, że język i prawo są uwikłane w sieć wzajemnych zależności do tego stopnia, że trudno je od siebie oddzielić, nie budzi obecnie jakichkolwiek wątpliwości. Zależności te dostrzegają nie tylko lingwiści i prawnicy-lingwiści, lecz także praktycy i badacze prawa. Jednym z nich jest W. Van Eeckhoutte, wybitny znawca i autorytet w dziedzinie belgijskiego prawa pracy i prawa zabezpieczenia społecznego. W swoich publikacjach i działaniach akademickich podkreśla znaczenie języka w uprawianiu prawa (zob. W. Van Eeckhoutte 2017), co znalazło swoje odzwierciedlenie w dedykowanej mu księdze pamiątkowej, której tytuł *Język jest całym prawem*³ został zaczerpnięty z wypowiedzi W. Van Eeckhoutte (2000)⁴. W niniejszej monografii znajdziemy artykuł W. Van Hoorde noszący jednobrzmiący tytuł „De taal is gans het recht”. Autorka traktuje o szczególnej uwadze, jaką W. Van Eeckhoutte przykładła do języka i formułowania tekstów prawnych i prawniczych. Następnie przy pomocy rozmaitych przykładów zaczerpniętych z praktyki prawniczej oraz ustawodawstwa omawia problemy terminologiczne, problemy interpretacyjne wynikające z użycia niejasnego języka, a także sprzeczności wewnątrzjęzykowe i między aktami prawnymi oraz przyczyny leżące u ich podstaw (E. Van Hoorde 2018: 537–540, 546–550).

Na długo zanim rozwinęła się szeroka dyskusja na temat przekładu prawnego i prawniczego, terminologii prawnej oraz innych problemów mieszczących się w zakresie jurslingwistyki, D. Mellinkoff (1963: vi) stwierdził, że „law is a profession of words”. Obecnie nikt nie kwestionuje tego, że język powinien być postrzegany nie

---

² Przywołuję w tym miejscu dyskusję poświęconą tym zagadnieniom odbywającą się na łamach prasy. Można choćby artykuły opublikowane przez *Gazetę Prawną* (M. Bochowicz/J. Dudek 2011; A. Stryjek 2013) czy *Rzeczpospolitą* (A. Puskarska 2017).

³ Wszystkie cytaty i nazwy niderlandzkojęzyczne w tłumaczeniu autorki tekstu.

⁴ Cytat: „De taal is gans het recht” pochodzi z artykułu opublikowanego w czasopiśmie *Juristenkrant*, w którym prof. W. Van Eeckhoutte wymienił *Słownik Języka Niderlandzkiego* (nl. *Woordenboek der Nederlandsche taal*) jako najważniejszą publikację dla każdego prawnika (W. Van Eeckhoutte 2000, cyt. za E. Van Hoorde 2018: 537).

tylko jako środek umożliwiający komunikację, lecz również jako niezbędny składnik prawa i narzędzie służące do formułowania prawa i jego przepisów oraz do wykonywania zawodów prawniczych (zob. A.M.P. Gaakeer 2006: 843–845; J. Gibbons 1994: 3 e.v.; J. Gibbons 1999: 1994: 3, cyt. za K. Tryczyńska 2014: 94–95). Wspomniane powyżej słowa D. Melinkoffa nabierają szczególnego znaczenia ze względu na istotę przekładu prawnego w wielojęzycznej Europie, a także jego rolę w procesie kształtowania prawa unijnego i krajowego oraz w komunikacji interkulturowej (zob. M. Derlén 2014: 18–19). Sytuacja jest o tyle skomplikowana, że nie mamy do czynienia z jednym językiem prawnym, lecz z ich wieloma odmianami, w których formułowane są przepisy unijne. Multilingwalny charakter ustawodawstwa unijnego, zagwarantowany w art. 55 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 1 Rozporządzenia nr 1 w sprawie określenia systemu językowego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, jest źródłem wielu wyzwań translatorskich, lecz również wyzwań natury prawnej. Pierwsze z nich mają swoje źródło w pewnej nieprzekładalności tekstów prawnych, drugie natomiast związane są z polityką językową UE, a także poszerzaniem kompetencji prawnych instytucji unijnych (M. Derlén 2014: 24). Problemy te znajdują swoje odzwierciedlenie także na poziomie ustawodawstwa krajowego, które musi respektować i implementować przepisy unijne. Złożona relacja między językiem a prawem staje się zatem szczególnie problematyczna w kontekście multilingwalnego prawa europejskiego.

Warto zwrócić w tym miejscu uwagę na inny aspekt związany ze specyfiką przedmiotu prawa. W przeciwieństwie do innych języków specjalistycznych nie można wytyczyć wyraźnych granic języka prawa. Prawo obejmuje możliwie szerokie spektrum zjawisk i zagadnień odnoszących się do rozmaitych aspektów życia, które reguluje. Z tego też względu oddziaływanie języka prawnego i języka ogólnego jest znacznie bardziej intensywne niż w przypadku innych języków specjalistycznych. Nie jest to jedyna dychotomia, którą spotykamy przy analizie języka i tekstów z zakresu prawa. Mowa tu o relacji języka prawnego i urzędowego czy też języka prawnego, prawniczego i języków okołoprawnych⁵. W tym kontekście warto przywołać słowa S. Gruczy (2004: 154): „w rzeczywistości nie istnieje żaden jednorodny, ani żaden jeden język specjalistyczny”. Różnorodność zjawisk będących przedmiotem prawa i oddziaływanie języka prawnego i ogólnego ma odzwierciedlenie w terminologii prawnej.

2. Problemy terminologiczne w przekładzie tekstów prawnych

Przenosząc rozważania na temat terminologii na płaszczyznę interlingwalną natrafiamy na szereg problemów, które w dużej mierze mają swe źródło właśnie w materii, z jaką mamy do czynienia w trakcie dokonywania przekładu prawnego. Bez wątpienia przekład prawny jest wyjątkowo skomplikowanym zadaniem, ma szczególny status i jest postrzegany jako „ultimate linguistic challenge” (M. Harvey 2002: 177). Biorąc

---

⁵ W dalszej części rozważań skupię się wyłącznie na języku i przekładzie tekstów prawnych. Przyjmuję klasyczny podział na język prawny i prawniczy zaproponowany przez B. Wróblewskiego (1948).

pod uwagę złożoność tego procesu oraz specyfikę tekstów prawnych i języka prawnego, nie powinno dziwić, że tłumacz napotyka granice przekładalności. Stwierdzenie E. Balcerzana (1998: 71): „tłumaczenie jest pokonywaniem nieprzekładalności” nie zdewaluowało się i w dalszym ciągu ilustruje problem złożoności decyzji translatorskich. Problemy translatorskie, na które natrafia tłumacz tekstów prawnych, mogą mieć różnorodny charakter i genezę. U ich podłoża mogą leżeć takie czynniki jak brak lub niedostateczna wiedza z zakresu prawa oraz różnice między systemami prawnymi, do których przynależą tekst wyjściowy i docelowy, nieumiejętnie dobrana strategia i techniki translatorskie, otwarta struktura języka prawa, zmiany znaczeniowe terminów czy też inkongruencja terminologiczna (zob. A. Matulewska 2007, M. Zieliński 2007). Mogą one także wynikać z niedostępności glosariuszy czy też słowników specjalistycznych, co jest częstym zjawiskiem w przypadku języków rzadkich (*languages of limited diffusion*), jakim jest język niderlandzki. Uwidacznia się to w szczególności w polsko-niderlandzkiej kombinacji językowej.

Terminologia jest jednym z kluczowych elementów w przekładzie prawnym. Odzwierciedla złożoność relacji pojęciowych w prawie, a tym samym stopień skomplikowania systemu prawnego, jest jednym ze źródeł sporej niezrozumiałości tekstów prawnych, o czym wspomnieliśmy powyżej oraz przyczynia się do powstania problemów translatorskich. Sporo trudności nastęrczają przede wszystkim terminy uwarunkowane systemowo, tj. ściśle związane z danym systemem prawa, które S. Šarčević (1988: 964) określa mianem *system-bound terms*. Ze względu na ich osadzenie w konkretnym systemie prawa niezwykle trudno znaleźć dla nich odpowiednie ekwiwalenty i są one nierzadko nieprzekładalne.

Twierdzenie, że kompetencje językowe nie są wystarczające w procesie dokonywania przekładu prawnego, lecz niezbędna jest wiedza fachowa wydaje się obecnie truizmem. To samo odnosi się do znajomości terminologii fachowej i właściwego zarządzania nią oraz prowadzenia analiz terminologicznych. Opieranie się wyłącznie na kryteriach językowych musi być poparte wiedzą ekspercką w celu dokonania pełnej analizy terminów specjalistycznych (zob. S.E. Wright 1997: 198, cyt. za S. Šarčević/M. Bajčić (2009). W tym celu niezmiernie ważne jest nabycie przez tłumacza tekstów prawnych odpowiednich kompetencji (E. Kościółkowska-Okońska 2013, A.D. Kubacki 2013).

Posiadanie wiedzy prawnej odgrywa zatem ogromną rolę w przekładzie tekstów prawnych. Tłumacz musi być świadomy, że ściśle powiązanie terminów z danym systemem prawnym (*system-bound*) i daną kulturą (*culture-bound*) powodują, że w większości przypadków są one terminami o dużej nieprzystawalności. Powinien zatem być w stanie wykryć ewentualne luki terminologiczne i wiedzieć, w jaki sposób zachować ekwiwalencję między pojęciami i terminami przynależącymi do różnych systemów prawnych. J. Jabłońska-Bońca (2004: 252) twierdzi, że podstawową zasadą powinno być zachowanie stałego związku z kulturą języka źródłowego.

Przekład tekstów prawnych jest zadaniem istotnym, a jednocześnie szalenie skomplikowanym nie tylko z uwagi na powyższe, lecz także ze względu na sposób formułowania tekstów prawnych, które często zawierają wyrażenia nieostre, wielo-

znaczne i semantycznie niedookreślone. Jest to spowodowane otwartą strukturą języka prawnego i przepisu prawnego. W przekonaniu badaczy prawa, ustawodawców oraz praktyków prawa tekst prawny musi być formułowany w sposób ogólny, a jednocześnie precyzyjny (zob. K. Kaczmarek 2013: 52). Otwarta struktura języka prawa zmusza prawników do dokonywania interpretacji, a także wyborów na wielu poziomach. Z tym samym problemem konfrontowani są tłumacze tekstów prawnych. O otwartości struktury języka prawnego przesądza między innymi „dobór znaczenia zwrotów”, natomiast nadawanie znaczenia zwrotom prawnym następuje przy pomocy definicji legalnych (M. Rak-Rozmysłowska 2013: 30).

Należy w tym miejscu zauważyć, że prawo i jego przemiany są odzwierciedleniem zmian społecznych czy geopolitycznych, co szczególnie widoczne jest w przypadku prawa pracy. W związku z tym przekształcenia w obrębie kontekstów, w których osadzone są dane pojęcia prawne mają bezpośrednie przełożenie na zmianę znaczeniową odnoszących się do nich terminów. Prawo, a tym samym język prawny jest nierozzerwalnie związane z czynnikami społeczno-politycznymi (K. Opałek/ J. Wróblewski 1969, za M. Rak-Rozmysłowska 2013: 30). Wyrazem tego jest ścisły związek terminologii prawnej z danym systemem prawnym, która powstaje i ewoluuje razem z nim. Jest to z kolei kolejnym źródłem trudności translatorskich. Tłumacz musi mieć zatem na uwadze różnice między systemami prawnymi, do których przynależą tekst źródłowy oraz powstający translacj. Ponadto z uwagi na to, że przepisy prawne są zakotwiczone w danej kulturze i są wyrazem uregulowania odpowiednich zachowań w danej kulturze, terminy prawne i pojęcia, do których się odnoszą, są uwarunkowane kulturowo (K. Peruzzo 2014: 57).

Istotny argument na temat sposobu tłumaczenia terminów w kontekście otwartości języka i przepisu prawnego oraz wynikających z tego implikacji przekładowych podnosi R. Temmerman (2016: 141) twierdząc, że tłumacz nie może w nadmierny sposób ingerować w tekst w procesie translacji poprzez wyjaśniania i doprecyzowywania pewnych ogólnych elementów tekstu. Powinien stosować terminy pochodzące z tekstów źródłowych w celu uniknięcia kreowania niepożądanego niejasności czy też wieloznaczności w przekładzie. Z tego względu powinien sięgać po terminy neutralne w miejsce terminów oznaczających pojęcia istniejące w języku docelowym, a także terminy wskazujące na to, że ich znaczenie zostało wywiedzione z źródłowego systemu prawnego. Bardziej akceptowalnym rozwiązaniem jest zatem zapożyczenie terminu z tekstu wyjściowego niż tłumaczenie go bądź opatrzenie obco brzmiącego terminu przypisem w celu wyjaśnienia jego związku z system prawnym tekstu wyjściowego (R. Temmerman 2016: 142).

Problemy w przekładzie terminologii powstają zatem z różnych powodów, a w przypadku przekładu tekstów prawnych ich głównym źródłem są różnice między systemami prawnymi w danych państwach. Terminy nie mają często odpowiedników w innych systemach, co jest spowodowane odmiennym kontekstem, brakiem konkretnych czynności czy też obiektów, a także historyczną ewolucją systemów prawnych (S. Šarčević 1997). Historycznie uwarunkowane różnice znajdują swoje odzwierciedlenie w przepisach prawnych, co jest szczególnie widoczne w przypadku prawa pracy, którego powiązanie z realiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi,

a także kulturą jest niekwestionowalne (B. Hepple 2009: 12, B. Hepple 2010: 6). W wyniku tego często obserwujemy niespójności i różnice koncepcyjne w terminologii prawnej. Terminy bezekwiwalentowe są często postrzegane jako nieprzekładalne (Šarčević 1997: 233) i nastrożają szczególnych trudności translatorskich. W przypadku terminologii prawnej jest to dość częstym zjawiskiem z uwagi na wspomniany powyżej ścisły związek z systemem prawnym. W takich sytuacjach tłumacz musi stosować techniki zapewniania ekwiwalentów dla terminów, które nazywają byt występujący jedynie w rzeczywistości języka źródłowego (A. Matulewska 2010: 57). Jednocześnie, w zależności od typu odbiorcy tekstu docelowego, należy wybrać odpowiedni rodzaj typu ekwiwalencji na poziomie terminologii (Kierzkowska, 2002: 94–96, za A. Matulewska 2010: 56). Inkongruencja terminologiczna w zakresie prawa może przyjmować różne formy, które całościowo opisuje S. Šarčević (1997: 232–233):

1. podobne terminy o różnych zakresach pojęciowych w różnych systemach prawnych;
2. ten sam termin odnosi się w obrębie jednego języka do różnych pojęć w różnych systemach prawnych;
3. to samo pojęcie jest określane przez różne terminy w różnych systemach prawnych;
4. zmiana pierwotnego znaczenia terminu w wyniku wprowadzenia określanego przez niego pojęcia do innego systemu prawnego (*legal transplants*);
5. terminy uwarunkowane systemowo (*system-bound terms*) nieposiadające porównywalnych ekwiwalentów w różnych systemach prawnych;
6. terminy niedookreślone, nieostre bądź niejasne występujące w różnych systemach prawnych, w których podlegają odmiennej interpretacji sądów (np. *do bra wiara*);
7. terminy nacechowane ideologicznie bądź politycznie wywołujące odmienne konotacje w różnych kulturach (np. *demokracja*).

Odrębnym zagadnieniem jest rozbieżność terminologiczna spowodowana przez istnienie różnych poziomów legislacji, jak krajowa i unijna, jednak nie stanowi to przedmiotu rozważań w niniejszym artykule. O ile nie ma żadnych wątpliwości, że nie można doprowadzić do przemieszania się tych dwóch poziomów ustawodawstwa, a tym samym terminologii prawnej unijnej z krajową w przekładzie, to nieuniknione jest pewne nakładanie się terminów unijnych i terminów pochodzących prawa krajowego, gdyż wiele z nich jest wspólnych lub ma podobne znaczenie (Ł. Biel 2015: 141). Usystematyzowanie terminologii krajowej w perspektywie porównawczej jest niezbędne w celu zapewnienia jakości tłumaczeń. O takiej potrzebie w odniesieniu do terminów w języku chorwackim odnoszących się do przepisów prawa UE piszą S. Šarčević i M. Bajčić (2009: 811–812). Jest to także niezbędne w kontekście tłumaczeń prawnych w badanej parze językowej.

Nie bez znaczenia są w przekładzie tekstów prawnych także aspekty związane z wielojęzycznością i wielokulturowością. Obserwujemy to m.in. w Belgii, gdzie przykładą się sporą wagę do równouprawnienia kultur i języków, a ustawodawstwo

funkcjonuje równolegle w języku niderlandzkim i francuskim. W rezultacie terminologia używana w bilateralnych porozumieniach musi być poddawana konsultacjom uwzględniającym dwukulturowy oraz dwujęzyczny kontekst (R. Temmerman 2016).

Zawężając rozważania do przekładu prawnego w obrębie języka niderlandzkiego i polskiego należy także dodać, że z uwagi na fakt, że język niderlandzki jest obsługiwany belgijski i holenderski system prawny, dość częstym problemem translatorskim mogą być wspomniane powyżej różnice między terminologiczne. Niektóre terminy odnoszą się do zgoła odmiennych bądź częściowo różniących się od siebie pojęć pochodzących z tych dwóch systemów prawnych, a jednocześnie mogą też funkcjonować w inny sposób na poziomie supranarodowym. W świetle powyżej poczynionych spostrzeżeń dotyczących powiązania terminologii z danym systemem prawnym, który w wyniku historycznego rozwoju ma swoje własne realia, a tym samym repertuar pojęciowy, można założyć istnienie rozbieżności na poziomie konceptualnym (zob. S. Šarčević 1997: 278) między pojęciami belgijskiego, holenderskiego i polskiego prawa pracy. W dalszej części omówię problemy i różnice terminologiczne wynikające bezpośrednio z asymetrii między systemami prawnymi.

3. Terminologia z belgijskiego, holenderskiego i polskiego zakresu prawa pracy w kontekście przekładowym

W dalszych rozważaniach skupię się na ustaleniu relacji pojęciowych w obrębie elastycznych form zatrudnienia regulowanych przez belgijskie, holenderskie i polskie prawo pracy. Zgodnie z moją wiedzą tego typu porównawcza analiza terminologiczna nie została nigdy dotąd przeprowadzona. Celem poniższej analizy jest wskazanie różnic między wybranymi terminami z zakresu prawa pracy pochodzącymi ze wskazanych systemów prawnych.

Wybory i trudności translatorskie przeanalizowałam na podstawie polskiego tłumaczenia broszury informacyjnej przygotowanej przez holenderskie Ministerstwo Polityki Socjalnej i Zatrudnienia (nl. *Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*) omawiającej ustawę o czasie pracy (nl. *Arbeidstijdenwet*⁶). Natomiast pogłębioną analizę terminologiczną wybranych terminów przeprowadziłam w oparciu o korpus porównawczy tekstów prawnych z zakresu belgijskiego, holenderskiego i polskiego prawa pracy tworzonych w języku polskim i niderlandzkim. Wśród wybranych tekstów prawnych znajdują się ustawy regulujące podstawowe zasady prawa pracy w Belgii i Holandii, natomiast w przypadku polskiego prawa pracy jest to kodeks pracy zawierający przepisy regulujące prawa i obowiązki objęte stosunkiem pracy w Polsce oraz wybrane ustawy implementujące postanowienia dyrektyw unijnych w zakresie prawa pracy. Wszystkie zebrane dokumenty legislacyjne są tekstami nietłumaczonymi z uwagi na to, że celem badań jest dokonanie porównania między językami prawnymi i terminologią prawną stosowaną w Belgii, Holandii i Polsce (zob. Ł. Biel 2010: 4).

---

⁶ Pełna nazwa ustawy brzmi: *Wet van 23 november 1995, houdende bepalingen inzake de arbeids- en rusttijden* i jest ona zwyczajowo nazywana *Arbeidstijdenwet*.

Zarówno korpus równoległy⁷ zawierający analizowany tekst wyjściowy oraz polski przekład, jak i korpus porównawczy tekstów prawnych z zakresu belgijskiego, holenderskiego i polskiego prawa pracy przeanalizowałam przy pomocy programu Sketch Engine.

3.1. Analiza technik translatorskich

Analizowany tekst wyjściowy jest adresowany do pracodawców oraz pracowników zatrudnianych w Holandii, a zatem ma charakter informacyjny i z tego względu można założyć, że znajdzie to swoje odzwierciedlenie w dobranej strategii i technikach translatorskich. Ustawa o czasie pracy (nl. *Arbeidstijdenwet*) reguluje istotne kwestie związane z podejmowaniem pracy, a mianowicie długość dziennego czasu pracy pracownika, długość czasu pracy w tygodniu oraz czas odpoczynku. Komplementarnym aktem normatywnym w stosunku do ustawy jest rozporządzenie o czasie pracy (nl. *Arbeidstijdenbesluit*), które zawiera wyjątki oraz uzupełnienia od ustawy.

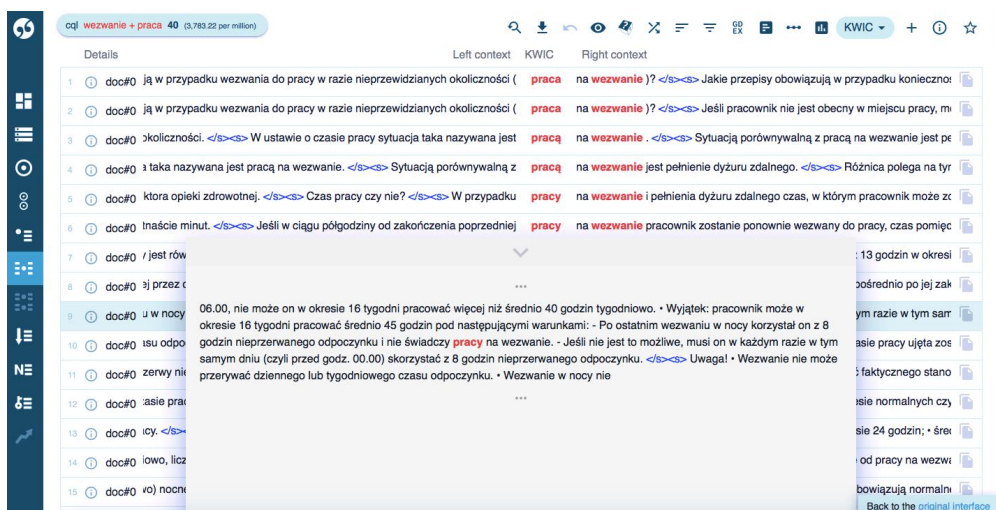
Z uwagi na niewielkie rozmiary korpusu równoległego nie można mówić o tendencjach translatorskich, a jedynie wskazać wybrane rozwiązania translatorskie zastosowane w tym konkretnym przypadku biorąc pod uwagę kontekst sytuacyjny i kulturowy.

Analiza broszury i jej przekładu na język polski wskazuje na obecność wielu terminów z zakresu prawa pracy, co jest podyktowane zakresem tematycznym dokumentu. Wśród nich najczęstszymi są terminy: praca, praca na wezwanie, czas pracy, pracownik, pracownik oddelegowany, układ zbiorowy pracy, rada pracownicza czy też rada zakładowa. Największą frekwencję odnotowałam w przypadku terminu *praca*, występuje on w tekście docelowym mianowicie 458 razy. Analiza wszystkich wystąpień dla tego terminu w jego bezpośrednio lewo- i prawostronnych otoczeniach tekstowych wskazuje, że w przekładzie pojawia się często wyraz *wezwanie* (nl. *oproep*), a mianowicie: *wezwanie do pracy* i *praca na wezwanie* (patrz: rys. nr 1). Terminy te są związane z holenderskim terminem *oproepcontract*, któremu chcę poświęcić więcej uwagi w dalszych rozważaniach.

---

⁷ Autorka stosuje terminologię określającą rodzaje korpusów przedstawioną przez Ł. Biel (2010).

Rysunek 1. Analiza konkordancji terminu *praca*.

W przykładzie dostrzegamy trzy główne techniki translatorskie: ekwiwalent dosłowny (z przywołaniem terminu w języku wyjściowym), ekwiwalent funkcjonalny, a także neologizm⁸. Można założyć, że z uwagi na informacyjny charakter dokumentu terminy te zostały przetłumaczone przy pomocy technik translatorskich mających na celu zapewnienie zrozumiałości tekstu docelowego. Poniższe ekwiwalenty funkcjonalne są zrozumiałe dla polskiego odbiorcy z uwagi na to, że pojawiają się nie tylko w dyskursie prawniczym, lecz również w języku ogólnym. Z terminologicznego punktu widzenia można mieć uzasadnione zastrzeżenia odnośnie takiego wyboru, ponieważ występuje między nimi pewna niezgodność zakresów pojęciowych. Jest ona jednak prawdopodobnie niezauważalna dla odbiorcy tego dokumentu zamieszkującego Holandię i prowadzącemu tam swoją działalność zarobkową, o ile nie jest on zaznajomiony z warunkami informowania pracowników i przeprowadzania z nimi konsultacji regulowanymi przez polskie prawo.

medezeggenschapsorgaan – rada pracownicza
ondernemingsraad – rada zakładowa

Jak wspomniałam zakres pojęciowy powyższych terminów nie jest w pełni tożsamy i wynika to z odmiennego sposobu, w jaki uregulowane są kwestie związane z dialogiem pracowniczym i społecznym oraz zabezpieczeniami społecznymi. Z kolei poniższe terminy to przykłady ekwiwalentu dosłownego:

Arbeidstijdenwet – ustawa o czasie pracy (*Arbeidstijdenwet*)
Arbeidstijdenbesluit – rozporządzenie o czasie pracy (*Arbeidstijdenbesluit*)
CAO – układ zbiorowy pracy (*CAO*)
collectieve regeling – porozumienie zbiorowe
oproep – wezwanie

⁸ W analizie technik translatorskich stosuję typologię zaproponowaną przez G.R. de Groot (1993).

Zauważamy, że w trzech z pięciu powyższych przypadków ekwiwalentowi dosłownemu towarzyszy w nawiasie termin w języku wyjściowym bądź skrót danego terminu. Dzięki temu pracownik zatrudniony na terenie Holandii ma odniesienie do terminów, jakie może spotkać w innych dokumentach, z którymi może mieć styczność, ponieważ pojawiają się w kontekście zatrudnienia. Trzecim rozwiązaniem translatorskim zastosowanym przy tłumaczeniu terminów z zakresu prawa pracy jest neologizm. Pojawia się on w badanym przekładzie w niewielkiej liczbie przypadków:

aanwezigheidsdienst – dyżur stacjonarny

consignatie – praca na wezwanie

W obydwu powyższych przypadkach mamy do czynienia z utworzonymi przez tłumacza terminami, które nie istnieją w docelowym systemie prawnym. Ocenę tego rozwiązania translatorskiego należy połączyć z kontekstem, w jakim te terminy powinny być analizowane. Zakładając, że odbiorcami tekstu mogą być pracownicy zatrudnieni w Holandii w omawianych sektorach, można uznać, że obydwa terminy są zrozumiałe dla odbiorców tekstu docelowego niebędących prawnikami. Dodatkowym wyjaśnieniem jest także bezpośrednie otoczenie tekstowe. W związku z tym można uznać zastosowane rozwiązanie translatorskie za odpowiednie w tym kontekście z zastrzeżeniem, że może ono budzić pewne wątpliwości z terminologicznego punktu widzenia. W poniższej analizie wskażemy na istotne niuanse oraz różnice, które należy wziąć pod uwagę zastosowanie takiego neologizmu, a ponadto poświęcimy uwagę na rozbieżności w tym zakresie między prawem holenderskim a belgijskim.

3.2. Wybrane przykłady problemów terminologicznych

Z uwagi na to, że oprócz terminu *praca* (nl. *werk*) terminy *oproep* i *consignatie* (*oproepdienst*), a w konsekwencji także termin *oproepcontract* są jedynymi z kluczowych terminów w ustawie, a tym samym mają duże znaczenie w odniesieniu do przełożonej broszury, rozpocznę poniższe rozważania o analizie terminu *oproepcontract* oznaczającemu umowę, którą można wymienić jako jedną z elastycznych form zatrudnienia w holenderskim systemie prawnym.

Termin *oproepcontract* określa umowę zawieraną w przypadku wykonywania pracy na wezwanie pracodawcy, tj. pracy, o której mowa w broszurze informacyjnej. Zgodnie z tą umową jedna ze stron umowy zobowiązuje się do wykonywania pracy dla drugiej strony i to porozumienie jest podstawą tego stosunku pracy (zob. W.H.A.C.M. Bouwens/ M.S. Houwerzijl/ W.L. Roozendaal 2017: 69). Jest to zatem umowa, która nie przewiduje stałych godzin pracy. Istotnym jej elementem jest fakt, że pracodawca może wezwać pracownika do wykonywania pracy przez zaledwie kilka godzin bądź przez kilka dni. W niektórych przypadkach czas pracy jest gwarantowany w pewnym zakresie, wtedy zawierana jest umowa *min-maxcontract*, natomiast umowa *nulurencontract* nie przewiduje takiej gwarancji (zob. E. Knipschild/ T. Ridder 2015., cyt. za W.H.A.C.M. Bouwens/ M.S. Houwerzijl/ W.L. Roozendaal 2017: 69). Te dwie umowy są jednymi z trzech rodzajów *oproepcontract*, oprócz nich istnieje także umowa *voorovereenkomst*.

W ramach umowy *oproepcontract* pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy na wezwanie pracodawcy. Mamy zatem do czynienia z pojęciem nieregulowanym przez polskie prawo. W przypadku pracy opisanej powyżej zawierane są w Polsce umowa o pracę na czas nieokreślony bądź jedną z umów nazwanych, tj. umowa zlecenia lub umowa o dzieło. Te rodzaje umów nie mogłyby zostać użyte w analizowanym tłumaczeniu, ponieważ nie mogą być uznane za ekwiwalentne względem *oproepcontract* z uwagi na różnice zakresów pojęciowych. W przypadku takiego terminu bezekwiwalentowego należy wybrać jedno z rozwiązań zapewniających ekwiwalencję. W zależności od celu przekładu i rodzaju odbiorców przekładu można zastosować ekwiwalent dosłowny z przywołaniem terminu w języku wyjściowym, ekwiwalent opisowy bądź neologizm, który nazwie byt istniejący jedynie w rzeczywistości języka źródłowego i w wyjściowym systemie prawnym. Oprócz tego w każdym z przypadków funkcjonalny wydaje się przypis zawierający definicję terminu lub zwięzły opis wyszczególniający najważniejsze cechy odróżniające dany typ umowy od umów istniejących w docelowym systemie prawnym, gdyż sam neologizm nie niesie ze sobą żadnego znaczenia w sensie prawnym. Jednocześnie nie wydaje się pożądanym użycie terminu *praca dorywcza*, który jest znany odbiorcom tekstu docelowego. Nie posiada on definicji ustawowej, jednak pojawia się natomiast w polskim ustawodawstwie⁹ i jest terminem przyjętym przez uzus w celu określenia pracy porównywalnej z opisaną w tekście źródłowym. Należy jednak zauważyć, że wywołuje słuszne skojarzenia z pracą sezonową, gdyż taki właśnie stosunek pracy określa. Nawet użycie go ze wskazaniem na różnice między nim a terminem pojawiającym się w tekście źródłowym wydaje się być dyskusyjne.

Podobny stan rzeczy zastajemy także w belgijskim porządku prawnym, gdyż w belgijskich przepisach prawa także nie znajdziemy definicji ustawowej *oproepcontract*. O ile tego typu umowy są w Holandii rzeczywistością, o tyle w Belgii można dokonywać jedynie oceny ich znaczenia, a belgijskie prawo pracy skupia się w tym zakresie na rozważaniach teoretycznych i tego typu umowy są często unieważniane (I. Plets/ D. De Wolff 1998: 60–61). Przy dokonywaniu porównań między terminami stosowanymi w tych dwóch systemach prawnych, należy zaznaczyć, że termin *oproepcontract* jest używany w Holandii często w przypadku umów zawieranych w sektorze hotelarsko-gastronomicznym, jednakże również w innych sektorach zawierane są takie umowy. W Belgii natomiast zawierana umowa o nazwie *flexi-jobovereenkomst* bądź *flexi-jobarbeidsovereenkomst* (W. Van Eeckhoutte 2014: 607). Co istotne, termin ten występuje jedynie w prawie belgijskim i odnosi się do umów zawieranych tylko i wyłącznie w sektorze hotelarsko-gastronomicznym. Posługując się neologizmem zaproponowanym przez tłumacza można powiedzieć, że jest to swego rodzaju umowa na wezwanie (nl. *oproepcontract*), w przypadku której obowiązują jednak nieco inne zapisy, wynikające z belgijskiej ustawy o umowach o pracę (nl. *Arbeidsovereenkomstenwet*) (zob. W. Van Eeckhoutte 2014: 239, 607). Powoduje

---

⁹ Warto w tym miejscu dodać, że projekt Kodeksu pracy i projekt Kodeksu zbiorowego prawa pracy opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Pracy przewiduje „niestandardowe” formy pracy, w tym pracę dorywczą (L. Mitrus 2019).

to, że również w tym przypadku istnieją różnice w zakresie pojęciowym, które nakreśliła powyższe porównanie. Przykład ten zatem pokazuje, że nie można wyjść z założenia, że elastyczne formy zatrudnienia wyglądają tak samo w Belgii i Holandii.

W dalszej części skupię się na terminach *medezeggenschapsorgaan* i *ondernemingsraad*, które zostały błędnie przetłumaczone. Pierwszy z nich został przetłumaczony jako rada pracownicza, podczas gdy byłoby to bardziej adekwatne, choć nie w pełni odpowiednie, tłumaczenie drugiego terminu, który został przełożony jako rada zakładowa. *Medezeggenschapsorgaan* jest pojęciem rodzajowym obejmującym swoim zakresem takie organy jak *ondernemingsraad*, *bedijfscommissie* czy *medezeggenschapsraad*. Już tak zwężone wyjaśnienie wskazuje, jakiego rodzaju błąd pojawił się w przekładzie. W rozumieniu art. 6 holenderskiej ustawy o czasie pracy (nl. *Arbeidstijdenwet*) *medezeggenschapsorgaan* to rada pracowników lub inny organ reprezentacji pracowniczej, o którym mowa w ustawie o radach pracowników (nl. *Wet op ondernemingsraden*), jak również inne organy porozumienia pracowniczego działające w poszczególnych sektorach (W.H.A.C.M. Bouwens/ M.S. Houwerzijl/ W.L. Roozendaal 2017: 39–40). W polskim prawie pracy używa się zwyczajowo porównywalnego terminu: organ reprezentacji pracowniczej. W związku z tym taki ekwiwalent funkcjonalny można z pewnością uznać za odpowiedniejszy niż zastosowane rozwiązanie translatorskie.

Z kolei reprezentacje pracownicze funkcjonują w polskim systemie legislacyjnym w formie rady pracowników i rady pracowniczej. Są one regulowane Ustawą z dnia 7 kwietnia 2006 r. o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji, stanowiącą realizację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/14 z 11 marca 2002 roku o ogólnych warunkach informowania i przeprowadzania konsultacji z pracownikami w Unii Europejskiej. Ustawa reguluje funkcjonowanie rady pracowników, która ma prawo do uzyskiwania informacji i przeprowadzania konsultacji z pracownikami. Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy jej przepisy stosuje się do pracodawców prowadzących działalność gospodarczą i zatrudniających co najmniej 50 pracowników. Natomiast w przypadku przedsiębiorstw państwowych, w których tworzony jest samorząd załogi przedsiębiorstwa, przedsiębiorstw mieszanych zatrudniających co najmniej 50 pracowników oraz państwowych instytucji filmowych funkcje te sprawuje rada pracownicza (zob. także L. Florek 2017: 326–327).

W holenderskim systemie prawnym interesy pracownicze są reprezentowane w różny sposób, m.in. przez związek zawodowy (nl. *vakbond*) przy negocjowaniu układów zbiorowych pracy (nl. *cao*) bądź organ taki jak rada pracowników (nl. *ondernemingsraad*) podejmujący społeczne i ekonomiczne decyzje w ramach przedsiębiorstwa (W.H.A.C.M. Bouwens/ M.S. Houwerzijl/ W.L. Roozendaal 2017: 316). *Ondernemingsraad* jest regulowana we wspomnianej powyżej ustawie o radach pracowników (nl. *Wet op ondernemingsraden*) i zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy rada ta jest powoływana w przedsiębiorstwie, które zatrudnia co najmniej 50 pracowników w celu zapewnienia właściwego funkcjonowania tego przedsiębiorstwa. Jej rolą jest prowadzenie konsultacji i reprezentowanie interesów pracowników. Zauważamy zatem wyraźne analogie między zakresem pojęciowym terminu *ondernemingsraad*

i rada pracowników, co pozwala nam z całą pewnością stwierdzić, że termin rada pracowników jest odpowiednim ekwiwalentem dla terminu *ondernemingsraad*. Nie można tego powiedzieć o terminie rada zakładowa i na marginesie rozważań warto dodać, że w przywołanej ustawie z 2016 r. nie znajdziemy takiego terminu, gdyż odnosi się do innego pojęcia prawnego¹⁰.

4. Wnioski

Powyższa dyskusja przedstawia pierwsze wyniki analizy stanowiącej część realizowanego projektu badawczego autorki, który można umiejscowić na kontinuum badań terminologicznych z zakresu polskiego, belgijskiego i holenderskiego prawa pracy w perspektywie porównawczej. Badane problemy to inkongruencja terminologiczna, granice przekładalności terminów prawnych, a także próby kompensacji terminologicznej.

Dotychczasowa analiza terminów z zakresu prawa pracy pozwala na dokonanie wstępnych obserwacji. Przeprowadzone badanie unaocznilo złożoność relacji pojęciowych w polskim, belgijskim i holenderskim prawie pracy. Prawo pracy uważane jest za dość zinternacjonalizowaną dziedzinę prawa, a mimo to zawiera szereg pojęć na tyle ściśle związanych z i uwarunkowanych przez dany system prawny, że uykają prostym porównaniom. Z tego też względu można mówić o pewnej nieprzekładalności, a z pewnością o sporych trudnościach przekładowych i problemach terminologicznych, co ilustrują omówione przykłady. Nie ulega wątpliwości, że analiza terminologiczna musi uwzględniać co najmniej kontekst lingwistyczny, sytuacyjny i kulturowy, by mogła być w pełni przydatnym narzędziem dla tłumaczy. Przy tym

należy pamiętać, że terminy omawiane powyżej powstały w wyniku ewolucji belgijskiego, holenderskiego i polskiego systemu prawnego. Każdy z nich wykształcił swój własny repertuar pojęciowy odzwierciedlający realia społeczno-ekonomiczne i kulturę danego państwa, stąd istniejące inkongruencje terminologiczne. Powtórzę w tym miejscu za J. Iluk i Ł. Iluk (2019: 96), że „w przypadku istniejących tłumaczeń mikroporównania umożliwiają rzetelną weryfikację przyjętych rozwiązań translacyjnych pod względem merytorycznym i tekstowo-normatywnym oraz przyczyny wadliwości przekładów” i to właśnie było jednym z celów przeprowadzonej analizy. Warto zaznaczyć, że wiele problemów w przekładzie terminologii prawnej wynika z niezrozumiałości języka tekstów prawnych, niedostatecznej wiedzy na temat wyjściowego i docelowego systemu prawnego oraz specyfiki języka prawnego w danym systemie prawnym. Innym problemem jest wątpliwa jakość niektórych słowników specjalistycznych bądź ich brak, na co zwracają uwagę G.R. De Groot i C.J.P. van Laer (2006). Oprócz tego przyczyn można także upatrywać w niedostatecznej znajomości terminologii specjalistycznej i zastępowaniu jej przez terminy pochodzące z języka potocznego bądź terminy już nieistniejące, czego przykładem jest użycie terminu

---

¹⁰ Można domniemywać, że tłumacz użył terminu rada zakładowa w jego dawnym znaczeniu bądź mylnie na podstawie istniejącego ustawy, która opisuje inne pojęcie prawne i przez to nie ma w tym miejscu zastosowania, (zob. Art. 1 Ustawy z dnia 5 kwietnia 2002 r. O europejskich radach zakładowych).

rada zakładowa w omawianym przekładzie. Konsekwencje błędów w przekładzie tekstów prawnych mogą być dalekosiężne, jeśli niewłaściwe użycie konkretnych terminów w znacznym stopniu zniekształci lub zmieni znaczenie tłumaczonego tekstu.

Z uwagi na złożoność analiz terminologicznych, jakie należy wykonać w przypadku pojęć występujących w tekstach prawnych, a także na specyficzny kontekst tłumaczeń wykonywanych z i na język niderlandzki oraz problemy typowe dla przekładu z lub na języki rzadkie, jak niedostateczna liczba lub całkowity brak glosariuszy i słowników specjalistycznych, istnieje potrzeba dokonania gruntownej analizy terminologicznej oraz stworzenia narzędzi dla tłumaczy zawierających terminologię z zakresu prawa belgijskiego, holenderskiego i polskiego. Intencją autorki jest zapełnienie tej lanki.

Bibliografia

- Balcerzan, E. (1998), *Czym jest nieprzekładalność – faktem praktyki translatorskiej czy zmyśleniem teoretyków?*, (w:) P. Fast (red.), *Przekład artystyczny a współczesne teorie translatologiczne*. Katowice, 57–71.
- Biel, Ł. (2010), *Corpus-Based Studies of Legal Language for Translation Purposes: Methodological and Practical Potential*, (w:) C. Heine/ J. Engberg (red.), *Reconceptualizing LSP. Online proceedings of the XVII European LSP symposium 2009*. Aarhus, 1–15.
- Biel, Ł. (2015), *Dosłowność jako strategia w przekładzie unijnych aktów prawnych*, (w:) J. Dybiec-Gajer (red.), *(Nie)dosłowność w przekładzie. Od literatury dziecięcej po teksty specjalistyczne*. *Język a komunikacja* 36, 137–147.
- Bochowicz, M./ J. Dudek (2011), *Tłumaczenia utrudniają interpretację prawa unijnego*, (w:) „Gazeta Prawna”. (URL <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/577501,tlumaczenia-utrudniaja-interpretacje-prawa-unijnego.html>). [Pobrano 28.08.2019].
- Bouwens, W.H.A.C.M./ M.S. Houwerzijl/ W.L. Roozendaal (2017), *Schets van het Nederlandse arbeidsrecht*. Deventer.
- De Groot, G.R. (1993), *Een nieuw tweetalig juridisch woordenboek*, (w:) G.R. De Groot (red.), *Recht en vertalen II*. Deventer, 25–40.
- De Groot, G.R./ C.J.P. van Laer (2006), *The Dubious Quality of Legal Dictionaries*, (w:) „International Journal of Legal Information” 34/1, 65–86.
- Derlén, M. (2014), *Multilingualism and legal integration in Europe*, (w:) R. Temmerman/ M. Van Campenhoudt (red.), *Dynamics and terminology. An interdisciplinary perspective on monolingual and multilingual culture-bound communication*. Amsterdam/Philadelphia, 17–41.
- Florek, L. (2017). *Prawo pracy*. 19 wydanie zmienione i zaktualizowane. Warszawa.
- Gaakeer, A.M.P. (2006), *‘De eenheid van recht en taal’*, (w:) „AA” 2006, 843–846.
- Gibbons, J. (1994), *Language constructing law*, (w:) J. Gibbons (red.), *Language and the Law*. London and New York, 136–155.

- Gibbons, J. (1999), *Language and the Law*, (w:) „Annual Review of Applied Linguistics”, 156–173.
- Grucza, S. (2004), *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*. Warszawa.
- Harvey, M. (2002), *What's so Special about Legal Translation?*, (w:) „Meta” 47/2, 177–185.
- Hepple, B. (1986/2010), *Introduction. The 'Social Question' and the Emergence of Labour Law*, (w:) B. Hepple/ P. O'Higgins (red.), *The Making of Labour Law in Europe*, 6–12.
- Hepple, B. (2009), *Introduction. The Changing Boundaries, Purposes and Sources of Labour Law*, (w:) B. Hepple/ B. Veneziani (red.), *The Transformation of Labour Law in Europe*, 12–29.
- Iluk, J./ Ł. Iluk (2019), *Wybory czasowników dyrektywalnych oraz ich wpływ na ekwiwalencję merytoryczną i tekstowo-normatywną w tłumaczeniach wybranych przepisów konstytucyjnych*, (w:) „Applied Linguistics Papers” 26/1, 85–97.
- Jabłońska-Bonca, J. (2004), *Wprowadzenie do prawa/Introduction to Law*. Warszawa.
- Kaczmarek, K. (2013), *Precyzja i niedookreśloność wyrażen w przepisach prawnych na przykładzie języka polskiego i węgierskiego*, (w:) „Comparative Legilinguistics” 13, 49–66.
- Kierzkowska, D. (2005), *Kodeks Tłumacza Przysięgłego z komentarzem*. Warszawa.
- Knipschild, E./ T. Ridder (2015), *De voordelen en risico's van een minmaxovereenkomst anno 2015*, (w:) „ArbeidsRecht” 2015/22.
- Kościałkowska-Okońska, E. (2013), *Dydaktyka przekładu tekstów specjalistycznych w kontekście rozwoju kompetencji tłumaczeniowej*, (w:) „Rocznik Przekładoznawczy” 8, 137–151.
- Kubacki, A.D. (2013), *Zur forensischen Kompetenz eines vereidigten Translators*, (w:) I. Bartoszewicz/ A. Małgorzewicz (red.), *Studia Translatorica 4. Kompetenzen des Translators. Theorie-Praxis-Didaktik 4*. Wrocław, 69–83.
- Matulewska, A. (2007). *Lingua Legis in Translation*. Frankfurt am Main.
- Matulewska, A. (2010), *Teksty paralelne a ustalenie konotatów i denotatów na potrzeby przekładu polsko-angielskiego*, (w:) „Legilingwistyka Porównawcza. Comparative Legilinguistics (International Journal for Legal Communication)”, 55–68.
- Melinkoff, D. (1963/1987), *The Langue of the Law*. Boston.
- Mitrus, L. (2019), *Temat: Konsultacje dot. projektu badawczego*, do: Katarzyna Tryczyńska, 4 września 2019, 13:49 [cytowany 17 września 2019, 17:00]. Korespondencja osobista.
- Opalek, K./ J. Wróblewski (1969), *Zagadnienia teorii prawa*. Warszawa.
- Plets, I./ D. De Wolff (1998), *De oproepovereenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, (w:) F.J.L. Pennings (red.), *Flexibilisering van het sociaal recht in België en Nederland*. Deventer, 31–65.

- Peruzzo, K. (2014), *Capturing dynamism in legal terminology: The case of victims of crime*, (w:) R. Temmerman/ M. Van Campenhoudt (red.), *Terminology and lexicography research and practice* 16. Amsterdam, 43–60.
- Puszkarska, A. (2017), *Postępowanie administracyjne: obcojęzyczny dokument należy przetłumaczyć na język polski*, (w:) „Rzeczpospolita”. (URL <https://www.rp.pl/Administracja/302289995-Postepowanie-administracyjne-obcojezyczny-dokument-nalezy-przetlumaczyc-na-jezyk-polski.html>). [Pobrano 26.08.2019].
- Rak-Rozmysłowska, M. (2012), *Otwarta struktura języka prawnego w ujęciu Jerzego Wróblewskiego i Herberta L.A. Harta*, (w:) M. Sadowski/ P. Szymaniec (red.), *Prace z teorii i historii prawa oraz administracji publicznej*. Wrocław, 25–38.
- Šarčević, S. (1988), *Bilingual and multilingual legal dictionaries: new standards for the future*, (w:) „Revue Generale de Droit” 19 (4), 961–978.
- Šarčević, S. (1997), *New approach to legal translation*. Haga.
- Šarčević S./ M. Bajčić (2009), *Zur Notwendigkeit Der Erarbeitung Einer Einheitlichen Kroatischen Terminologie Für EU-Rechtsbegriffe*, (w:) „Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci” 30, 810–827.
- Stryjek, A. (2013), *Tłumaczenia prawnicze – ważne i wymagające*, (w:) „Gazeta-Prawna” (URL <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/743206,tlumaczenia-prawnicze-wazne-i-wymagajace.html>). [Pobrano 26.08.2019].
- Temmerman, R. (2016), *Translation and the Dynamics of Understanding Words and Terms in Contexts*, (w:) L. Ilynska/ M. Platonova (red.), *Meaning in Translation: Illusion of Precision*. Newcastle upon Tyne, 139–160.
- Tryczyńska, K. (2014), *Collocaties in het Juridisch Woordenboek van Fockema Andrae. Een frequentieanalyse*, (w:) „Neerlandica Wratislaviensia” 24, 93–106.
- Van Eeckhoutte, W. (2014), *Handboek Belgisch Arbeidsrecht. Deel I van het Handboek Belgisch Sociaal Recht*. Mechelen.
- Van Eeckhoutte, W. (2017), *Handboek Belgisch Sociaalzekerheidsrecht. Deel II van het Handboek Belgisch Sociaal Recht*. Mechelen.
- Van Hoorde, E. (2018), *De taal is gans het recht*, (w:) R. De Corte/ M. De Vos/ P. Humblet/ F. Kéfer/ E. Van Hoorde (red.), *De taal is gans het recht. Liber Amicorum Willy van Eeckhoutte*. Mechelen, 535–555.
- Wright, S.E. (1997), *Terminology Standardization Management Strategies*, (w:) *Handbook of Terminology Management – Volume 1*. Philadelphia, 198.
- Wróblewski, B. (1948), *Język prawny i prawniczy*. Kraków.
- Zieliński, M. (2007), *Wiedza o tekstach prawnych jako warunek ich rozumienia*, (w:) A. Tietiajew-Różańska (red.), *Język polskiej legislacji, czyli zrozumiałość przekazu a stosowanie prawa. Materiały konferencyjne*. Warszawa.

Akty prawne

- Besluit van 4 december 1995, houdende nadere regels inzake de arbeids- en rusttijden (Arbeidstijdenbesluit)* (1995). (URL <https://wetten.overheid.nl/BWBR0007687/2018-11-14>). [Pobrano 05.09.2019].

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/14 z 11 marca 2002 roku o ogólnych warunkach informowania i przeprowadzania konsultacji z pracownikami w Unii Europejskiej* (2002). (URL http://www.europarl.europa.eu/meet-docs/2009_2014/documents/com/com_com%282013%290798_/com_com%282013%290798_pl.pdf). [Pobrano 02.09.2019].
- Rozporządzenie nr 1 w sprawie określenia systemu językowego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej*. (URL <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A31958R0001>). [Pobrano 29.08.2019].
- Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)*. (URL https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:12012M/TXThttp://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14803&Itemid=945). [Pobrano 28.08.2019].
- Ustawa z dnia 5 kwietnia 2002 r. o europejskich radach zakładowych* (2002). (URL <https://www.lexlege.pl/ustawa-o-europejskich-radach-zakladowych/>). [Pobrano: 05.09.2019].
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 2006 r. o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji* (2006). (URL <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20060790550>). [Pobrano 05.09.2019].
- Wet van 28 januari 1971, houdende nieuwe regelen omtrent de medezeggenschap van de werknemers in de onderneming door middel van ondernemingsraden. (Wet op ondernemingsraden)* (1971). (URL <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002747/2019-01-01>). [Pobrano 05.09.2019].
- Wet van 3 juli 1978, betreffende de arbeidsovereenkomsten (Arbeidsovereenkomstenwet)* (1975). (URL http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=1978070301%29). [Pobrano 06.09.2019].
- Wet van 23 november 1995, houdende bepalingen inzake de arbeids- en rusttijden (Arbeidstijdenwet)* (1995). (URL <https://wetten.overheid.nl/BWBR0007671/2018-01-01>). [Pobrano 05.09.2019].